

УДК 339.924:332.11

Терехов Є.М.

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Анотація. У статті досліджено регіональний підхід інтеграційних процесів, які відбуваються в світогосподарській системі в умовах глобалізації.

Ключові слова: регіоналізація, регіональний підхід, інтеграційні процеси, економічна інтеграція, глобалізація.

Постановка проблеми. Міжнародна економічна інтеграція є вищим рівнем розвитку світогосподарських відносин. Її багатоплановий і багатовекторний характер проявляється як сукупність окремих регіональних інтеграційних процесів, що у поєднанні призводять до виникнення тенденцій загальносвітової економічної інтеграції [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна міжнародна економічна інтеграція відбувається під впливом низки факторів світового розвитку, серед яких найсуттєвішими є глобалізація і регіоналізація [2].

Глобальні зрушення проявляються в таких формах: міжнародне інвестування, транснаціональні компанії, транснаціональні стратегічні альянси, міжнародні фінансові центри, засоби масової інформації, глобальні комунікаційні системи, міжнародні регіональні об'єднання тощо [3].

Регіоналізація – це поглиблення міжнародних зв'язків на компактному просторі (регіоні). Регіон характеризується не тільки близьким розташуванням країн одна до одної, а й спільністю природних, історичних, економічних, політичних, культурних умов [4]. На регіональному рівні утворюються міждержавні угруповання, що представляють собою інтеграційні об'єднання, головною метою і чинником утворення яких є економічна діяльність.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ряд

дослідників висловлюють думку, що регіональна інтеграція виступає у якості засобу захисту економік країн, що інтегруються, від негативних наслідків глобалізації [5].

Дійсно, інтеграція в розвинутій формі, створюючи більш широкий ринок, ніж окремі національні ринки країн, що інтегруються, але який за своїми властивостями є подібний до цих ринків, сприяє розвитку сучасного виробництва, покращує умови для впровадження на ринок нової продукції, розвитку спільної інфраструктури і т.п.

Разом з тим, будь-яке інтеграційне угруповання призводить до того чи іншого ступеня уособлення економік країн, що інтегруються, в рамках світового господарства.

У цьому розумінні регіональна економічна інтеграція стримує глобалізацію економіки, що розуміється як створення однакових умов для господарської діяльності компаній будь-якої країни в економіці інших країн і в якій зацікавлені великі компанії найбільш розвинутих держав. При високому ступені відкритості економіки національний капітал менш економічно розвинутих країн не може протидіяти їх експансії.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження процесу регіоналізації, як підрівня глобалізації, що конкретизує та організаційно упорядковує процеси, які на глобальному рівні мають узагальнюючий характер.

Виклад основного матеріалу. Тенденціями розвитку міжнародної економічної інтеграції в сучасній світогосподарській системі є такі:

- динамізм процесів міжнародної економічної інтеграції;
 - нерівномірність розвитку і реалізації форм міжнародної економічної інтеграції;
 - розвиток одночасно з інтеграційними дезінтеграційних процесів;
 - розвиток міжнародних регіональних економічних угруповань;
 - формування умов для розвитку глобальної економічної інтеграції.
- Процеси регіоналізації і глобалізації доповнюють один одного.

Процеси, які на глобальному рівні мають узагальнений характер, на регіональному рівні конкретизуються, організаційно упорядковуються.

Глобалізація означає тісну взаємодію і сплетення економічних, політичних, соціальних, правових, інформаційних, культурних та інших трансакцій на світовому терені; поширення безпосередніх і опосередкованих зв'язків між суб'єктами економічної діяльності всіх країн світу; формування єдиної (глобальної) для всього світового суспільства системи світогосподарських відносин.

Тобто, глобалізація – це об'єктивний процес економічного зближення країн, зростання їх взаємозалежності в різних галузях господарства. Якщо розглядати вплив регіональної економічної інтеграції на глобалізацію економіки з цієї точки зору, то вона не перешкоджає, а сприяє їй, готує економіки країн, що інтегруються, до активної участі у глобальній конкурентній боротьбі.

Регіональний підхід ґрунтується на уявленні про ціле, стосовно якого є регіони. Регіоналізація за різними критеріями дає перетин регіонів на рівні процесів і можливість будувати ймовірнісні прогнози щодо домінування того чи іншого процесу.

У зв'язку із поглибленням інтернаціоналізації економіки, підвищенням ролі прямих іноземних інвестицій, зростанням впливу транснаціональних компаній, знижуються торгові бар'єри у торгівлі між країнами. Загальне зниження торгових бар'єрів, що відбувається в рамках СОТ, створює передумови для більш легкого переходу країн до формування зон вільної торгівлі. Якщо на попередніх етапах економічного розвитку регіональна інтеграція певною мірою протидіяла міжнародній лібералізації економічних відносин, то у сучасних умовах створення регіональних угруповань виступає чинником, що готує країни-учасниці до більш активного включення до світової економічної системи. Дане явище отримало назву нового регіоналізму.

Регіоналізація в геоeкономічному фокусі - підхід сьогоднішніх

глобалістів - регіоналізація через управляючі інфраструктури, що мають позакраїнну природу. Тут потрібно розрізняти зони, охоплені тією чи іншою інфраструктурою, і зони поза нею.

В геоеконімічному фокусі регіони перестають бути просторовими, не мають більше сильного співвіднесення з поділом світу на країни. З розвитком фінансової, транспортної, комунікаційної та інших інфраструктур світ стає мережним.

В цьому сенсі можна говорити про вузли інфраструктури (наприклад - міста) та локуси (наприклад, зони охоплення залізницею, покриття мобільним зв'язком, зони дії тієї чи іншої банківської мережі). Через розвиток інфраструктур та зростання їх вирішальної ролі в світі відбувається поширення технологій через проникнення інфраструктур з боку країн Європи та США. Отже всі ці процеси не можна оцінювати через регіональні просторові структури, що прив'язані до географічного положення.

На геокультурному рівні регіоналізація як реальне просторове уявлення взагалі зникає. У геокультурному фокусі глобалізація відбувається у віртуальному просторі, мережним чином. Головний ресурс - нові знання, а головне завдання геокультурного фокусу - пропозиція цивілізаційної парадигми, нових смислів життя для людства. На особливу увагу заслуговують технології поширення мови, культури, етики.

В геополітичному фокусі розрізняють глобальний рівень, регіональний (декілька країн), національний та субрегіональний. Те, що у нас називаються регіонами країни, насправді є субрегіональним рівнем бачення світових геополітичних процесів.

Домінуючим фактором регіоналізації сьогодні є не геополітичні умови, а геоеконімічні - інфраструктурне зонування світу.

Регіональна проблематика може бути побудована на уявленнях про регіони - як більш масштабну просторову структуру тих чи інших світових процесів та явищ. Так, у просторовому відношенні В.М. Новицький

виокремлює такі рівні регіоналізації [6]:

- макрорегіональний – об'єднання держав великого регіону. Такими регіонами є: Західна Європа, Центральна Європа, Східна Європа, Центральна Азія, Південна Азія, Східна і Південно-Східна Азія, Азіатсько-тихоокеанський регіон, північна Америка, Латинська Америка, Близький Схід, Західна і Центральна Африка, Східна Африка, Південна Африка;

- мезорегіональний – співробітництво між прикордонними адміністративно-територіальними утвореннями держав, наприклад, в рамках єврорегіонів;

- мікрорегіональний – спільні спеціальні економічні зони (СЕЗ).

Структуру світового товарного ринку можна розглядати в трьох аспектах: регіональному (географічному), товарно-галузевому та соціально-економічному. Відповідно до регіональної структури світового ринку розрізняють ринки окремих країн або їх угруповань (рис. 1).

Рис. 1. Регіональна структура світового ринку.

У позиціях на світовому ринку серед найбільших учасників міжнародної торгівлі домінують регіональні об'єднання, до складу яких входять високорозвинуті країни. Так, на регіональні об'єднання припадає

більша частина світового експорту.

Зовнішньоекономічні зв'язки країн Південної та Центральної Америки орієнтовані головним чином на країни Північної Америки (33,7% від загального експорту в регіональній структурі). З країнами Європи на 48,2% зорієнтовані зовнішньоекономічні зв'язки країн з перехідною економікою, на 42,7% - країн Африки.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Загалом, можна відзначити, що географічна структура міжнародної торгівлі сформувалась під впливом світогосподарського розподілу праці і розвитку науково-технічної революції, внаслідок чого країни та регіони світу збільшували свій експортний потенціал протягом останніх років.

Список використаних джерел

1. Перехідна економіка / В.М.Геєць, Є.Г.Панченко, Е.М.Лібанова та ін.; За ред. В.М.Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591с., с.432
2. Макогон Ю.В., Ляшенко В.И. Формы и направления межрегионального трансграничного сотрудничества. – Донецк, 2002. – 271с., с.260
3. Одягайло Б.М. Міжнародна економіка: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 397 с.,с. 369-370
4. Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Ржепішевський К.І. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 676с. - с.260
5. Международные экономические отношения / Под ред. И.П.Фаминского. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономист, 2004. – 880с., с.772-773
6. Міжнародна економіка / За ред Ю.Г.Козака, В.М.Новицького. – К.: Центр навч. літератури: АртЕк, 2002. – 518 с, с.233-235

Терехов Євген Миколайович - кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України».